

Danmarks Nationalbudget for Aaret 1948.

Af Fuldmægtig *Chr. Johansen*, Landbrugsministeriet.

Regeringen nedsatte i December 1947 et Embedsmandsudvalg med den Opgave til Vejledning for Regeringen og til Underretning for Offentligheden at udarbejde et Nationalbudget for 1948, d. v. s. et Overslag over Indtægter og Udgifter ved økonomisk Virksomhed, saavel privat som offentlig, her i Landet i nævnte Aar.

Udvalget sluttede sit Arbejde midt i Maj d. A., og henvend Midten af Juni udkom Danmarks Nationalbudget for Aaret 1948. Naar der til Udarbejdelsen medgik betydelig længere Tid end oprindelig beregnet, maa dette ses paa Baggrund af de særlige Begyndervanskeligheder, der har været forbundet med Arbejdet paa dette Danmarks første Nationalbudget.

Fra visse Sider vil man maaske betragte Udarbejdelsen af Nationalbudgettet som et Udslag af planøkonomiske Bestræbelser og af et Ønske hos den siddende Regering om øget Indflydelse paa Erhvervslivet. Hertil er imidlertid at bemærke, at der for en betydelig Del af Materialets Vedkommende i Nationalbudgettet ikke er Tale om noget principielt nyt, forsaavidt som det svarer til Undersøgelser, Skøn og Beregninger, de enkelte Ministerier eller Underinstitutioner ogsaa under de foregaaende Regeringer har foretaget, fortrinsvis til internt Brug. Saaledes har for Landbrugets Vedkommende Landbrugsministeriet af Hensyn til at sikre Landets egen Forsyning samt til at faa fastslaaet Mulighederne for Eksport forud for hvert Høstaars Begyndelse udarbejdet Skøn over Produktionens Størrelse og dens mulige Fordeling paa Hjemmemarkedsforbrug og Eksport. Lignende Produktionsplaner har været opstillet paa andre Erhvervsomraader. Paa Udenrigshandelens Omraade har man arbejdet med mere eller mindre faste Import-

og Eksportplaner, som endog af den forrige Regering for Aaret 1947 blev indarbejdet i en egentlig Betalingsbalanceplan, svarende til den Betalingsbalanceplan, der udgør en Del af Nationalbudgettet for 1948. Det principielt nye ved Nationalbudgettet er derfor mere, at der her er foretaget en koordineret Undersøgelse, der omfatter Landets økonomiske Liv i sin Helhed, og at Resultatet af Undersøgelsen er blevet stillet til Offentlighedens Kundskab.

Før den egentlige Gennemgang af Nationalbudgettets Tal skal kort omtales de vigtigste generelle Forudsætninger, ud fra hvilke Udarbejdelsen af Nationalbudgettet er sket.

Her kan først nævnes Regeringens almindelige økonomiske Politik, hvis Hovedformaal siges at være en Forbedring af Produktionseffektiviteten med Henblik paa Genoprettelse af Førkrigstidens Levofod. Denne Forbedring af Effektiviteten vil man søge opnaaet gennem en øget Investering, som skal bidrage dels til at erstatte den Forringelse, Produktionsapparatet har været Genstand for i Løbet af Krigen, og som endnu ikke er genoprettet, dels til Gennemførelse af en Rationalisering af Produktionen.

Den øgede Investering vil man søge muliggjort dels ved en Begrænsning af Importen af mindre vigtige Varer, idet man samtidig vil søge Importen af vigtige Raavarer og Maskiner til Landbruget og Industrien opretholdt, dels ved en Begrænsning af Forbruget paa Hjemmemarkedet, hvilket sidste hovedsagelig vil bestaa i en Opretholdelse af de gældende Rationeringsordninger.

Med Hensyn til Indførselen har man ved Udarbejdelsen af Betalingsbalanceplanen skønnet det nødvendigt i Forhold til Aaret 1947 at nedskære den importerede Varemenge med ca. 10 pCt., hvilket i Kraft af det ovenfor anførte fortrinsvis er søgt taget fra de mindre nødvendige Varer. Denne Begrænsning af Importen har dog bl. a. nødvendiggjort en Fortsættelse af Produktionen af indenlandsk Brændsel trods det betænkelige i ud fra et Arbejdskraftsynspunkt at fortsætte denne Produktion.

Hvad angaar Varelagrene er man, skønt disse endnu ved Udgangen af 1947 langt fra var naaet op paa Førkrigniveaue, gaaet ud fra den Forudsætning, at der ikke i 1948 skal ske nogen yderligere Forøgelse heraf.

Man forventer i 1948 en Forøgelse i Udbudet af Arbejdskraft i Forhold til 1947 paa henved 20 000 Arbejdere. Som Følge af, at Tilgangen af 14-aarige, hvorfra Landbrugets Arbejderstab særlig rekruteres, stadig er nedadgaaende, og man ikke tør forvente at kunne standse Flugten fra Land, til By, regner man med en fortsat Nedgang i Antallet af beskæftigede ved Landbrug. Nedgangen fra 1947 til 1948 er anslaaet til 6—7000 Mand, som sammen med Forøgelsen i det samlede Arbejdsudbud nogenlunde jævnt fordelt vil gaa til de øvrige Erhverv.

For at sikre den planlagte Investering er det imidlertid ikke tilstrækkeligt, at de nødvendige Mængder Raamaterialer og Arbejdskraft er til Stede. En Forudsætning er det tillige, at der finder den fornødne Opsparing Sted, d. v. s. at Folk er villige til at begrænse deres Forbrug. Udvalget har ikke villet udtale sig om, hvorvidt Opsparingen er af tilstrækkeligt Omfang.

Nationalbudgettet er opbygget af en Række Delbudgetter eller Planer, der hver for sig behandler et Omraade indenfor det økonomiske Liv. Nogle af de vigtigste Resultater skal kort omtales.

Ved Beregningen af *Nationalproduktet* gaar man ud fra de Budgetter, der er udarbejdet for de enkelte Erhverv, i hvilken Forbindelse den offentlige Virksomhed ogsaa betragtes som Erhverv.

Værdien af Erhvervets samlede Produktion af Varer og Tjenesteydelser gøres op, idet den beregnes paa Grundlag af den Pris, Erhvervet faar for Varen eller Tjenesteydelsen (Kostprisen). Fra den samlede Produktionsværdi trækkes Værdien af de Raavarer og Tjenesteydelser, som det paagældende Erhverv modtager fra andre Erhverv eller fra Udlandet til Brug i sin Produktion. Herved fremkommer Erhvervets Andel i *Bruttonationalproduktet*.

Bruttonationalproduktet bestaar foruden af Nettonationalproduktet af Afskrivninger og Vedligeholdelsesudgifter. Da det er forbundet med meget stor Usikkerhed, har man ikke foretaget nogen Beregning af Afskrivninger og Vedligeholdelsesudgifter og dermed af Nettonationalproduktet for de enkelte Erhverv, men har nøjedes med at beregne disse Størrelser fra det samlede Produktionsapparat under et. Iøvrigt behandles Afskrivninger og Vedligeholdelse rent teknisk under Investeringsbudgettet.

Af nedenstaaende Tabel ses Bruttonationalproduktet samt de vigtigste Erhvervs Andel deri i Aarene 1946, 1947 og 1948:

Mill. Kr.	1946	1947	1948
Det samlede Bruttonationalprodukt .	15 395	16 805	16 956
Heraf Landbrugets Andel	2 608	2 807	2 903
" Industriens "	2 553	3 084	3 110
" Haandværkets "	1 552	1 817	1 800
" Handelens "	2 200	2 350	2 300

Som det fremgaar af Tabellen, har Industriens Andel i Bruttonationalproduktet i 1947 og 1948 ligget over Landbrugets Andel.

Paa Grundlag af Bruttonationalproduktet til Kostpris kan man ved at lægge Forbrugsafgifterne til og at fradrage de Tilskud, som Staten yder til Nedbringelse af Forbrugerpriserne, beregne Bruttonationalproduktet til Markedspris, som for de ovennævnte 3 Aar androg henholdsvis 16 425, 17 905 og 18 016 Mill. Kr.

Af den følgende Tabel fremgaar Bruttoinvesteringen, Afskrivninger og Vedligeholdelsesudgifter samt Nettoinvesteringen i Aarene 1946, 1947 og 1948.

Mill. Kr.	1946	1947	1948
Bruttoinvesteringen	3 206	3 176	3 318
Afskrivninger og Vedligeholdelse	2 046	2 202	2 102
Nettoinvesteringen	1 160	974	1 216

Af den samlede Bruttoinvestering falder ca. Halvdelen paa Bygninger og Anlæg, medens Resten fordeler sig paa Maskiner, Inventar, Skibe og andre Transportmidler m. v.

Som allerede nævnt indgaar *Betalingsbalanceplanen* som en Del af Nationalbudgettet. *Betalingsbalanceplanen* er et Over-
slag over Danmarks *Betalingsforhold* til Udlandet, saavel de,
der hidrører fra *Handelssamkvetmet*, som *Fragter*, *Renter*, *Af-*
drag paa Gæld, *Turistindtægter* og *-udgifter m. v.* De anslaaede
samlede *Indtægter* og *Udgifter* paa *Betalingsbalancen* for 1948
sammenstillet med de faktiske *Tal* for 1946 og 1947 ses af
følgende *Tabel*:

Mill. Kr.	1946	1947	1948
Indtægter	2 264	3 081	3 216
Udgifter	3 204	3 518	3 478
Underskud	940	437	262

Medens i 1946 *Betalingsbalancen* viste et *Underskud* paa
940 *Mill. Kr.*, som hovedsagelig blev dækket ved *Overtræk*
paa *Betalingsarrangementet* med *England* (den saakaldte *Va-*
lutapukkel), og i 1947 et *Underskud* paa 437 *Mill. Kr.*, der
hovedsagelig blev dækket ved *Forbrug* af *Skibstilgodehaven-*
der og andre *Tilgodehavender* i *Dollars* fra *Krigens Tid* samt
ved *Overtræk* paa *Betalingsarrangementer* med andre *Lande*
end *England*, har man ved *Opstillingen* af *Betalingsbalance-*
planen for 1948 søgt at faa dette *Underskud* bragt væsentlig
ned. Helt at fjerne det har ikke været muligt og er heller ikke
nødvendigt, eftersom man ikke har taget *Marshallhjælpen* med
i *Regnestykket*. *Planen* for 1948 slutter med et *Underskud* paa
262 *Mill. Kr.*, som regnes at blive dækket ved vor *Andel* i
Marshallhjælpen.

I *Tabellen* er anført den forventede *Eksport* i 1948 med *Op-*
deling af *Varerne* i visse *Hovedgrupper*. Til *Sammenligning*
er anført den faktiske *Eksport* i 1947 og 1938.

	1938		1947		1948	
	Mill. Kr.	%	Mill. Kr.	%	Mill. Kr.	%
Landbrugsvarer ...	1 089	70,9	1 448	61,1	1 546	63,0
Industrivarer	384	25,0	648	27,3	585	23,8
Fisk og Fiskerivarer	35	2,3	173	7,3	180	7,3
Andre Varer	27	1,8	102	4,3	145	5,9
Ialt	1 535	100	2 371	100	2 456	100

Den forventede Stigning i Eksporten af Landbrugsvarer i 1948 skyldes udelukkende Prisstigning, idet der, bortset fra Smør, Æg og Kartoffler, er regnet med en Nedgang i de eksporterede Mængder som Følge af den daarlige Høst i 1947 og den deraf følgende Besætningsreduktion.

Den forventede Nedgang i Industrieksporten i 1948 skyldes, at man regner med Afsætningsvanskeligheder for visse luksusbetonede Varer, ligesom man frygter visse Vanskeligheder med Industriens Forsyning med Raavarer.

Sammenligner man de relative Tal for 1947 og 1948 med de tilsvarende for 1938, ser man, at Landbruget som det Erhverv, der lider mest under Mangelen paa importerede Raastoffer, i Forhold til før Krigen har haft en betydelig Tilbagegang i sin Andel i den samlede Eksport, medens Industriens Andel har holdt sig nogenlunde konstant, og Fiskeriet har haft en betydelig Fremgang.

Det vil føre for vidt inden for denne Artikels Rammer at komme ind paa Detailler i alle de enkelte Erhvervs Budgetter. Man skal derfor indskrænke sig til til Slut at give en Omtale af Landbrugets Tal, som sikkert er dem, der er af størst Interesse for dette Blads Læsere.

Landbrugsbudgettet for 1948 er opstillet dels paa Basis af Høsten 1947, dels under Forudsætning af, at Høsten i 1948 bliver normal. Forsaavidt angaar importerede Foderstoffer, er der regnet med en Indførsel af 215 000 Tons Oliekager. Desuden er der regnet med, at der her i Landet fremstilles 35 000 Tons Oliekager af hjemmeavlet og importeret Oliefrø, saaledes at der ialt skulde blive 250 000 Tons Oliekager til Opfodring i indeværende Aar. Til Import af Korn er der paa Betalingsbalanceplanen reserveret 50 Mill. Kr., som dog allerede er brugt i Aarets første Halvdel hovedsagelig til Import af Brødkorn til Supplering af den daarlige Brødkornshøst i 1947.

Af Gødningsstoffer er der regnet med omtrent samme Tilførsler som i det foregaaende Aar, hvilket nogenlunde svarer til Førkrigsforbruget.

I Forhold til Førkrigsarenes aarlige Forbrug paa over 800 000

Tons Oliekager og 5—600 000 Tons importeret Korn er Importen af Foderstoffer stadig meget minimal. Det kan nævnes, at Landbrugets Udgifter til Raa- og Hjælpestoffer, som i 1938 androg ca. 40 pCt. af den samlede Produktionsværdi, i 1946 kun androg ca. 13 pCt. af Produktionsværdien, hovedsagelig som Følge af Nedgangen i Foderstofimporten. Mangelen paa importerede Foderstoffer har medført en betydelig Reduktion af Kvæg-, Svine- og Fjerkræbesætningerne og af den animalske Produktion, som i Efterkrigsaaarene knap har andraget 75 pCt. af Førkrigsproduktionen.

Følgende Tabel fra Nationalbudgettet udviser Produktionen af de vigtigste animalske Produkter i Aarene 1946 og 1947 samt den forventede Produktion i 1948.

Mill. kg	1946	1947	1948
Smør	140,7	125,2	125
Frisk Ost incl. Kasein	58,7	57,3	58
Okse- og Kalvekød	177,5	199,0	125
Svinekød og Flæsk	202,4	210,2	172
Æg	57,1	62,2	65

Det vil ses, at der kun for Æggenes Vedkommende er Tale om en stigende Tendens for Produktionen. Naar Fjerkræbesætningerne ikke ligesom Kvæg- og Svinebesætningerne er undergaaet en Reduktion efter den daarlige Høst i 1947, tilskrives dette den Forhøjelse af Prisen paa Æg til England, man opnaaede ved Forhandlingerne sidste Efteraar, og hvorved et Misforhold mellem Ægprisen og Prisen paa andre Landbrugsprodukter blev rettet.

Smørproduktionen viste allerede i Fjor paa Grund af den svigtende Græsvækst og Reduktionen af Kobesætningerne en betydelig Tilbagegang. For saavel Smør som Ost forventer man i 1948 en Produktion af nogenlunde samme Størrelse som i 1947.

For Kød og Flæsk venter man en betydelig Nedgang i Produktionen, idet man under Forudsætning af normal Høst i 1948 regner med, at Landbruget hurtigt vil søge at faa sine Besætninger bragt i Vejret igen.

For at skaffe Betalingsmulighed for Importen har man ved at begrænse Hjemmemarkedsforbruget søgt at undgaa, at Eksporten gaar ned i samme Omfang som Produktionen. For Smørets Vedkommende regner man endog med, at den paa Hjemmemarkedet foretagne Ombytning af Smør med Margarine vil medføre en Forøgelse af SmørekSPORTEN paa 22 000 Tons i Forhold til 1947.

For Køds og Flæsks Vedkommende regner man kun med at dække de fastsatte Normalrationer, hvilket betyder en Nedsættelse i Forhold til 1947, da der i visse kødrigelige Perioder blev givet store Ekstratildelinger af Oksekød. Uanset denne Nedsættelse af Hjemmemarkedsforbruget maa der dog regnes med en betydelig Nedgang i Eksporten.

Paa Grund af Kødmangelen regner man med en mindre Stigning i Forbruget af Ost og Æg paa Hjemmemarkedet, saaledes at der for Osts Vedkommende skulde blive Tale om en mindre Tilbagegang i Eksporten, medens man for Æggenes Vedkommende ikke forventer, at Forbrugsstigningen vil opveje hele Produktionsforøgelsen.

Mill. Kr.	1946	1947	1948
Animalsk Produktion	2 398	2 737	2 754
Vegetabilsk "	547	505	619
Samlet Produktionsværdi	2 945	3 242	3 373
Værdi af Raa- og Hjælpestoffer	337	435	470
Bruttonationalproduktet	2 608	2 807	2 903

I ovenstaaende Tabel er for Aarene 1946, 1947 og 1948 anført den beregnede Værdi af Landbrugets animalske og vegetabiliske Produktion, som med Fradrag af Værdien af Raa- og Hjælpestoffer giver Landbrugets Andel i Bruttonationalproduktet.